

УДК 321:323

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-17](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-17)

Артем ХМЕЛЬНИКОВ

кандидат політичних наук, депутат Дніпровської міської ради, просп. Д. Яворницького, 75,
Дніпро, Україна, 03039

ORCID: 0000-0002-9343-8161

Artem HMELNYKOV

Candidate of Political Science, Deputy of the Dnieper City Council, D. Yavornytskoho Avenue, 75,
Dnipro, Ukraine, 03039

ORCID: 0000-0002-9343-8161

ЛОКАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ СУБ'ЄКТИ: СПОСОБИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

LOCAL POLITICAL ACTORS: WAYS OF DEMOCRATIC POLITICAL INTERACTION

Розглядається подальший розвиток реформ щодо демократизації на локальному рівні в сучасній Україні. Вивчаються суб'єкти локального політичного врядування в сучасній Україні та зарубіжних країнах. Розкриваються локальні політичні інтереси, які тісно пов'язуються з різними рівнями політичного розвитку. Встановлюються особливості формування консолідованої демократії в Україні, які пов'язані з проблемами локального політичного представництва. Обговорюється рівень інституційної спроможності місцевих груп інтересів на основі міжнародних критеріїв. Метою статті є встановлення політичних суб'єктів локального рівня та їх значення для системи локального політичного менеджменту. У статті застосовуються загальнонаукові (аналіз, синтез) та спеціальні політологічні методи (системний та структурно-функціональний). Досліджується спроможність координувати діяльність щодо досягнення прибутку, а також створювати вигідні умови для бізнесу як базова риса акторів політики місцевого рівня. З'ясовується найбільш ефективні способи виконання економічних управлінських стратегій, які сприяють їх поширенню на сферу публічного врядування. Розкрито послідовність змін соціального порядку на певних територіях, що спонукала до активності основних соціально-економічних груп. Встановлено специфіку та мотивації контролю над інститутами публічної влади з боку корпоративного менеджменту. Досліджується ухвалення рішень на локальному рівні фінансово-промисловими групами щодо участі в місцевих політичних процесах. З'ясовуються можливості постійно формувати новий політичний порядок денний на місцевому рівні. Вивчається рівень локального політичного змагання та його залежність від конфліктності економічних інтересів і можливостей здобуття переваг на локальному політичному ринку.

Ключові слова: локальна політика, локальні партії, групи інтересів, інноваційний розвиток, політичне представництво.

The further development of democratization reforms at the local level in modern Ukraine is considered. Subjects of local political governance in modern Ukraine and foreign countries are studied. Local political interests are revealed, which are closely connected with different levels of political development. The peculiarities of the formation of consolidated democracy in Ukraine, which are related to the problems of local political representation, are established. The level of institutional capacity of local interest groups based on international criteria is discussed. The aim of the article is to establish political entities at the local level and their significance for the system of local political management. The article uses general scientific (analysis, synthesis) and special political science methods (systemic and structural-functional). The ability to coordinate profit-making activities, as well as to create favorable conditions for business as a basic feature of local policy actors, is studied. The most effective ways to implement economic management strategies that help to extend them to public administration are identified. The sequence of changes in the social order in certain territories is revealed, which prompted the activity of the main socio-economic groups. The specifics and motivations of corporate management control over public institutions have been established. Decision-making at the local level by financial-industrial groups on participation in local political processes is studied. The possibilities of constantly forming a new political agenda at the local level are being clarified. The level of local political competition and its dependence on the conflict of economic interests and opportunities to gain advantages in the local political market is studied.

Key words: local politics, local parties, interest groups, innovative development, political representation.

Постановка проблеми. Локальна та урбаністична політика на сучасному етапі стають середовищем формування нової політичної ідентичності, зміни політичної поведінки,

диференціації цілей політичного розвитку. Подальшим розвитком реформ щодо демократизації в сучасній Україні слід вважати формування самодостатніх територіальних

громад, які мають власні внутрішні резерви для розбудови та розвитку місцевих політичних систем.

Суб'єкти локального політичного врядування в сучасній Україні та зарубіжних країнах – це партії та неурядові організації, група інтересів тощо. Однак на локальному рівні їхня інституційна спроможність змінюється. Політичні інтереси тісно пов'язуються з різними рівнями політичного розвитку. Крім того, в умовах тривалої неpubлічності багатьох локальних політичних процесів в Україні ми маємо розглядати інституційні зв'язки та еволюцію локального політичного порядку денного, який раніше був прихований. Відповідь на питання щодо формування консolidованої демократії в Україні не в останню чергу пов'язана з проблемами локального політичного представництва. У зв'язку із цим необхідно з'ясувати рівень інституційної спроможності місцевих груп інтересів на основі міжнародних критеріїв.

Аналіз публікацій. Серед сучасних досліджень, які присвячені локальній політиці та її інституційно-суб'єктній структурі, чільне місце належить зарубіжними науковцям. Зокрема, А. Абелло-Колак та В. Гварнерос-Меца з'ясували роль кримінальних акторів у місцевому врядуванні [4], А. Агравал і Дж. Рібот аналізують децентралізацію на основі екологічних кейсів Південної Азії та Східної Африки [5], С. Буссу та М. Т. Галанті встановлювали роль лідерства в ініціативах спільного виробництва у Великобританії в контексті сприяння спільному виробництву [6], Б. Делво, та Ф. Шоннерс розкрили значення місцевих акторів та громадських дій [7], П. Калліо Кірсі, Й. Хеклі, П. Беклунд звернулися до проблеми життєвого громадянства як локусу політичної агенції в політиці участі [8], О. Лах зфокусував увагу на інституціях, що сприяють довгостроковому переходу до низьковуглецевої мобільності [9], С. Сассен надала увагу місцевим акторам у глобальній політиці [10], Дж. Слотін, В. Вайет, Р. Пауер визначали співвідношення політики та змін на основі того, як міжнародні актори оцінюють місцевий контекст [11]. Попри міждисциплінарність проблеми та комплексний підхід, існує необхідність розгляду специфіки сучасних локальних політичних акторів в контексті практик політичного врядування.

Метою статті є встановлення політичних суб'єктів локального рівня та їх значення для системи локального політичного менеджменту. Завданням є з'ясування основних моделей взаємодії політичних інститутів та

політичних акторів в рамках місцевої та урбаністичної політики.

Основний зміст статті. Суб'єкти політичної діяльності на локальному рівні в сучасному світі дедалі частіше долучаються до відстоювання економічних вимог. Спроможність координувати діяльність щодо досягнення прибутку, а також створювати вигідні умови для бізнесу є базовою рисою акторів політики місцевого рівня. При цьому політичні актори відрізняють себе як від державного управління, так і від громадської сфери. Як справедливо вважає Н. Якубовська, «здавна правляча еліта перекладала торговельні ризики на корпорації, тоді як останні, у свою чергу, вважали за краще перекласти на державні органи неприбуткову адміністративну діяльність. Діяльність з місцевого розвитку, наприклад розбудова соціальної інфраструктури, проводилася лише за умови її комерційної доцільності. Однак корпорації співпрацювали з державами так само, як і конкурували: політичні цілі держав могли впливати на комерційні мережі, а оподаткування обмежувало розширення промислового виробництва» [3].

Співвіднесення діяльності політичних та комерційних еліт як чинників локального політичного менеджменту спрямовує увагу на перетворення порядку денного територіальних громад. Виявлення найбільш ефективних способів виконання економічних управлінських стратегій сприяє їх поширенню на сферу публічного врядування. На думку Н. Якубовської, «доходи корпорацій гарантували бюрократичну та оборонну здатність держав і сприяли подальшій територіальній експансії, розширенню споживчих ринків, надавали можливості доступу до нових ресурсів, а також забезпечували безпечний транзит сировини, готової продукції та людей. Таким чином, військові, економічні та політичні інтереси урядів та корпорацій були взаємопов'язаними» [3, с. 376].

Торгівельно-економічний детермінізм локального політичного менеджменту пов'язаний із специфікою промислово-господарчих зв'язків у глобальному вимірі. Послідовність змін соціального порядку на певних територіях спонукала до активності різних соціально-економічних груп. На сучасному етапі політичні актори локального рівня усвідомлюють значення своїх територій для глобального економічного розвитку. Згідно з українською дослідницею, «спільні ініціативи комерційних і політичних акторів сприяли визначенню домінуючої політичної сили в рамках міжнародного правового порядку. Хоча домінуючі політичні та економічні

актори змінювалися з часом, їх значний внесок у розвиток взаємопов'язаної економічної діяльності, експлуатацію раніше недоступних природних ресурсів та їх розповсюдження по усьому світу залишався незмінним. Економічний розвиток, національна безпека та військова експансія сприяли пошуку вигідного географічного положення, налагодженню численних торговельних шляхів, що знаходилися під охороною морських сил, ствердженню конвертованої міжнародної валюти і технологічним досягненням» [3, с. 376].

Розбіжність між комунальним та корпоративним сектором у методах управління полягає в цілях діяльності. У першому випадку дії локальних менеджерів спрямовані на забезпечення добробуту громади. У другому випадку менеджерський підхід акцентує увагу на здобутті прибутку. У випадку, якщо корпоративний менеджмент захоплює керівництво певною територією через контроль над інститутами публічної влади, високою є імовірність побудови соціально-економічного лада з урахуванням пріоритетів корпоративної прибутковості. Н. Якубовська слушно наголошує, що «функціональна взаємодія між приватним та публічним секторами залежала від ресурсів, можливостей та інтересів. Корпоративна форма розвивалася так само, як і державні структури. Зокрема, державне регулювання йшло шляхом, прокладеним бізнесом. Модель європейського колоніалізму показує, що торговельні компанії на свій страх та ризик розвивали нові види торгівлі та освоювали природні ресурси ще до того, як на цій території стверджувалася державна влада» [3, с. 376].

Визнання за економічними політичними акторами суб'єктності на локальному рівні пов'язується зазвичай з питаннями інфраструктурного забезпечення функціонування великих комерційних компаній та холдингів. Внаслідок цього фінансово-промислові групи на локальному рівні ухвалюють рішення щодо участі у місцевих політичних процесах. В умовах перехідних економік важливим є стримування ризиків непередбачуваної конкурентності та появи нових політико-економічних гравців. Як аргументовано стверджує О. Рахманов, «сутність політичної суб'єктності великого приватного капіталу полягає у контролі над економічними важелями функціонування суспільства, які забезпечують вплив на владу. Основний зміст політичної суб'єктності великих власників збігається зі змістом економічної суб'єктності – привласненням, збереженням та переданням у спадок власним нащадкам економічних активів. На

різних етапах розвитку капіталізму втручання держави в економічну політику зумовлювало великий приватний бізнес реагувати адекватно своїм можливостям» [1].

Ступінь економічного успіху підприємців вимірюється на основі контролю ними функціонування громади. Поряд із цим політична активність на локальному рівні в сучасній Україні має слабкий ступінь інституалізації. Передусім це стосується активності локальних осередків політичних сил. Відповідно існує можливість постійно формувати новий порядок денний на місцевому рівні. О. Рахманов переконує, що «економічні та політичні перетворення в сучасній Україні створили ситуацію, коли на роль політичного суб'єкта у суспільстві може претендувати лише нечисленна верства великих власників крупного капіталу, яка єдина отримала зиск від цих перетворень. Негативне ставлення до приватизації великих підприємств в українському суспільстві та слабкість юридичного захисту набутої приватної власності змушує великих власників активно взаємодіяти з владою та включатися в політичну боротьбу» [1].

Мотивація політичної суб'єктності в рамках локального політичного менеджменту в сучасній Україні ґрунтується на врахуванні особливостей перехідного характеру міжінституційних відносин. Зокрема, партійний та громадський сектори локального рівня мають обмежений рівень спроможності щодо розв'язання місцевих політичних вимог. У такій ситуації виникає певний вакуум політичних дій та обговорення, що спонукає до активності корпоративних економічних суб'єктів. Ця ситуація досить кардинально відрізняється від практики сталих демократій. Український політолог закликає відрізнити «участь великих власників в українській політиці від подібної діяльності їхніх колег як із розвинутих країн Заходу... У суспільствах західного типу політичним суб'єктом є клас приватних власників, який за посередництвом політичних партій та лобістських структур забезпечує контроль над економічними важелями функціонування суспільства» [1].

Специфіка та можливості успіху політичного менеджменту на локальному рівні залежить від ініціативності політичних акторів. Якщо вони не мають намірів здобуття гегемонії, між ними утворюються нестійкі коаліції та реалізуються програми взаємної підтримки чи протистояння. Рівень локального політичного змагання залежить від конфліктності економічних інтересів та можливостей здобуття нею переваги на ринку. Як справедливо вважає О. Рахманов, «такі суспільства є «еко-

номічними», оскільки в них політичні зміни стимулюються діяльністю економічних акторів. У «політичних» суспільствах, до якого можна віднести російське, економічні актори не представляють самостійної і незалежної соціальної сили. Існування великих власників та розмір їхніх доходів залежить від місця у політичній ієрархії та лояльності до політичної еліти» [1].

Подолання пострадянського принципу адміністративно-директивного управління територіями сприяє появі незалежних або «встановлених» суб'єктів локального політичного менеджменту. Вони можуть з'являтися самостійно в законному порядку. Проте суб'єкти можуть мати клієнтельні зв'язки з політико-економічними структурами центрального й регіонального рівня. «Пріоритети політичного розвитку в цьому випадку визначають не власники економічного капіталу, а вузьке політичне коло можновладців. Тому у науковопізнавальному і прикладному сенсі винятковий інтерес становить динаміка взаємовідносин Української держави і великих власників за умов постсоціалістичних перетворень», як вказує вітчизняний науковець [1].

Процеси політичних перетворень макrorівня в Україні значним чином вплинули на розвиток політичного менеджменту локального рівня. Встановлення контролю над політичними процесами з боку фінансово-промислових груп спричинила прояви патрон-клієнтельного характеру політичного управління на місцях. Відповідно, локальні політичні суб'єкти перетворилися на частину розподілу сфер впливу між регіональними та центральними фінансово-промисловими групами. Це значно уповільнює процес створення повноцінних суб'єктів місцевої політики європейського типу. О. Рахманов досить слушно підсумовує динаміку взаємовідносин української влади та крупного капіталу: «За умов постсоціалістичних перетворень вона пройшла кілька етапів формування політичної суб'єктності великих власників: зародження регіональних ФПГ на базі капіталу «червоних директорів», трейдерського та банківського капіталів за сприяння місцевої влади → вихід ФПГ на загальноукраїнську арену шляхом створення партійних проєктів → активна участь ФПГ в політичних процесах 2002–2005 років → політична суб'єктність ФПГ за умов парламентсько-президентської республіки (2006–2010 роки) → захоплення східноукраїнськими ФПГ політичної влади в Україні та безпосереднє управління політичними та економічними процесами (з 2010 року)» [1].

На додаток до макрополітичного розширення суб'єктів локального політичного менеджменту в Україні була сформована система «штучного» регіонального та етнокультурного представництва. Починаючи з періоду Помаранчевої революції 2004–2005 років за участі російського капіталу та спеціальних служб питання відмінностей Заходу і Сходу в Україні експлуатується як чинник формування політичної ідентичності та специфічних вимог політичного представництва на рівні громади. «Одним із чинників формування особливого порівняно з Росією і країнами Заходу типу політичної суб'єктності власників крупного капіталу стало суспільно-політичне розмежування українського суспільства, коли відмінні геополітичні та етнокультурні орієнтації громадян вдало експлуатуються великими власниками, залишаючи їх основними арбітрами у разі чергового політичного загострення», стверджує фахівець [1].

Ще одним чинником, який уповільнює формування повноцінної політичної суб'єктності в рамках локального політичного розвитку, є система державного регулювання брендингу територій. Вона сьогодні досі побудована на бюрократично-централістському принципі. У результаті консолідація адміністративних територій на основі просування локальних брендів на зовнішніх ринках дещо ускладнюється. Громадам потрібно весь час звертати увагу на директиви центру. Українські вчені В. Солових та Ю. Інковська наводять дані, що «серед суб'єктів державної політики брендингу територій на центральному рівні можна виділити Координаційну групу з активізації інвестиційної діяльності, Державне агентство з інвестицій та управління національними проєктами України, Державну туристичну адміністрацію, Міністерство Закордонних справ, Національне агентство, Міністерство культури і туризму, Міністр інфраструктури України. Діяльність, що здійснюють ці органи влади мають спільну направленість, тому заходи часто дублюються. Відсутність координуючого центру для державної політики брендингу розсіює прийняті зусилля» [2, с. 6].

Штучне уповільнення центром демократичної самодостатності громад в Україні до 2014 року сповільнювало формування регіональної та територіальної ідентичності, яку можна було закласти до змісту бренду громад. Війна на Сході України, яка триває понад вісім років, також усунула актуальність формування колективного бренду України як успішної держави на основі регіонально-локальних

ідентичностей. У зв'язку із цим на суб'єктів локального політичного менеджменту покладатимуться завдання формування спільної ідентичності як частини загальнодержавної. В. Солових та Ю. Інковська слушно підсумовують, що «відсутність зв'язку між центральним та місцевим рівнем держави сприяє віддаленню та посиленню відмінностей між центром та регіонами. Це ілюструє формування концепції бренду країни без врахування регіональних брендів та їх особливостей. В концепції відсутня об'єднуюча ідея, яку поділяли б усі жителі України. Налагодивши зв'язок між суб'єктами усіх рівнів, за допомогою функціонування єдиного координуючого центру, створений бренд країни буде позитивно прийнятий, оскільки він виражатиме думку більшості населення країни» [2, с. 10].

Таким чином, суб'єкти локального політичного менеджменту в умовах сучасної демократії – це політичні сили, які змагаються за просування власних рішень до порядку денного інститутів врядування та представництва. В умовах сучасної України суб'єктами є колективні політико-економічні гравці, які не збігаються з публічними партійними або громадськими структурами. Вони швидше належать до неформалізованих груп інтересів. Вагомими чинниками формування локального політичного менеджменту слід вважати подолання інерції адміністративно-директивного управління з боку центру та залишки патрон-клієнтельних зв'язків у рамках існуючих громад і регіонів в Україні.

Висновки. Таким чином, локальна та урбаністична політика в сучасній Україні й світі набуває додаткового значення як інструмент підвищення якості демократії. У багатьох

міжнародних рейтингах політичного розвитку саме розвиток місцевих громад є одним із провідних якісних показників загальнодержавного розвитку. В умовах політичної трансформації існує ситуація, коли традиційний перелік локальних політичних акторів слід доповнити новими структурами. Зокрема, йдеться про локальні громадські рухи, соціально-демографічні та етнічні об'єднання і спільноти тощо. Крім того, баланс між основними різновидами інститутів та політичних суб'єктів різко змінюється на користь груп інтересів, які не потребують публічної маніфестації своїх намірів. У зв'язку із цим говорити про спроможність локальних політичних партій можна лише за умов сталої демократії. Крім того, партогенез на локальному рівні в Україні нерідко опиняється під ударами критики через можливі зв'язки з сепаратизмом тощо. У сучасній Україні баланс між політичними силами досить часто формується на основі ставлення до центральної влади та її підтримки. Лише після 2014 року на основі процесів децентралізації почали формуватися спроможні локальні партійні об'єднання. Оцінка ефективності локальної та місцевої політики в Україні на основі інституційного аналізу свідчить, що місцеві бюджети стали вагомим предметом змагання між центральними локальними та регіональними групами інтересів. Водночас що більш публічною буде локальна та урбаністична політика в Україні, то більш дієвим буде вплив громадськості на витрату спільних коштів. Перспективою подальшого розгляду проблеми, порушеної в даній статті, є розгляд специфіки локальної політичної конкуренції в сучасній Україні та за її межами.

Література:

- 1.Рахманов О. А. Формування політичної суб'єктності власників крупного капіталу в Україні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 1. С. 48–56.
- 2.Солових В. П., Інковська Ю. М. Суб'єкти державної політики брендингу територій в Україні. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_12
- 3.Якубовська Н. О. Взаємодія економічних та політичних суб'єктів у рамках міжнародного правого порядку: історичний погляд. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 53. С. 371–377.
- 4.Abello-Colak A., Guarneros-Meza V. The role of criminal actors in local governance. *Urban Studies*. Vol. 51, No. 15, Special issue: Explaining local governance 'transformation' through neoliberalism. 2014. P. 3268–3289.
- 5.Agrawal A., Ribot J. Analyzing Decentralization: A Frame Work with South Asian and East African Environmental Cases. URL: http://pdf.wri.org/ea_wpl.pdf
- 6.Bussu S., Galanti M. T. Facilitating coproduction: the role of leadership in coproduction initiatives in the UK. *Policy and Society*. 2018. 37: 3. 347–367.
- 7.Delvaux B. & Schoenaers F. Knowledge, local actors and public action. *Policy and Society*. 2012. 31: 2. P. 105–117. DOI: 10.1016/j.polsoc.2012.04.001
- 8.Kallio K. P., Häkli J., Bäcklund P. Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies*. 2015. 19: 1. P. 101–119.
- 9.Lah O. Governance and Institutions for a Long-Term Transition to Low-Carbon Mobility. 2019. 99–117.

10. Sassen S. Local Actors in Global Politics. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0011392104043495>
11. Slotin J., Wyeth, V., Romita, P. Politics, and Change: How International Actors Assess Local Context. URL: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/01C5825CC8F47391C125774D001A08B4-ipi-jun2010.pdf>

References:

1. Rakhmanov, O. A. (2012). Formuvannya politychnoi subiektnosti vlasnykiv krupnogo kapitalu v Ukraini [Formation of political subjectivity of owners of large capital in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut". Politolohiia. Sotsiologhiia. Pravo – Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, 1, 48–56. [in Ukrainian]
2. Solovykh, V. P., Inkovska, Yu. M. (2012). Subiekty derzhavnoi polityky brendynhu terytorii v Ukraini [Subjects of the state policy of territory branding in Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo – State construction*, 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_12 [in Ukrainian]
3. Iakubovska, N. O. (2010). Vzaiemodiiia ekonomichnykh ta politychnykh subiektiv u ramkakh mizhnarodnoho pravoho poriadku: istorychnyi pohliad [Interaction of economic and political subjects within the framework of the international legal order: a historical view]. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual problems of the state and law*, 53, 371–377. [in Ukrainian]
4. Abello-Colak, A., Guarneros-Meza, V. The role of criminal actors in local governance. *Urban Studies* Vol. 51, No. 15, Special issue: Explaining local governance 'transformation through neoliberalism 2014. 3268–3289.
5. Agrawal, A., Ribot, J. Analyzing Decentralization: A Frame Work with South Asian and East African Environmental Cases. URL: http://pdf.wri.org/ea_wpl.pdf
6. Bussu, S., Galanti, M. T. (2018) Facilitating coproduction: the role of leadership in coproduction initiatives in the UK. *Policy and Society* 37: 3. 347–367.
7. Delvaux, B. & Schoenaers, F. (2012) Knowledge, local actors and public action, *Policy and Society*, 31: 2, 105–117, DOI: 10.1016/j.polsoc.2012.04.001
8. Kallio, K. P., Häkli, J., Bäcklund, P. (2015) Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies* 19: 1, 101–119.
9. Lah, O. Governance and Institutions for a Long-Term Transition to Low-Carbon Mobility. 2019. 99–117.
10. Sassen, S. Local Actors in Global Politics. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0011392104043495>
11. Slotin, J., Wyeth, V., Romita, P. Politics, and Change: How International Actors Assess Local Context. URL: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/01C5825CC8F47391C125774D001A08B4-ipi-jun2010.pdf>